BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale

28/04/2022 - BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE VOORMALIGE HOEVE HOF TE BOVENBERG EN ALS LANDSCHAP HUN OMGEVING, GELEGEN BOVENBERG 118 TOT 123 TE SINT-PIETERS-WOLUWE

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO), artikelen 226 en 228;

Gelet op de inschrijving op de bewaarlijst als landschap van het eigendom Blaton op 11 februari 1999;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 02 april 2020 tot instelling van de procedure tot bescherming als monument van de totaliteit van de overblijfselen van de voormalige hoeve Hof te Bovenberg: de hoeve (1), de schuur (2), de koer (3), de muur (4) en de oven (5), en als landschap van de ruime omgeving van deze gebouwen, gelegen Bovenberg 118 tot 123 te Sint-Pieters-Woluwe;

Gelet op de kennisgeving van het voornoemde besluit aan het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Sint-Pieters-Woluwe op 18 mei 2020 ;

Gelet op de kennisgeving van hetzelfde besluit aan de eigenaars op 18 mei 2020 ;

Gelet op het gunstige advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML), uitgebracht tijdens de zitting van 15 december 2021;

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Sint-Pieters-Woluwe geen advies heeft uitgebracht binnen de termijn zoals bepaald door artikel 225, § 1 van het BWRO;

28/04/2022 - ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LES VESTIGES DE L'ANCIENNE FERME HOF TE BOVENBERG ET COMME SITE LEURS ABORDS, SIS BOVENBERG 118 À 123 À WOLUWE-SAINT-PIERRE

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu le Code bruxellois de l'aménagement du territoire (CoBAT), l'articles 226 et 228 ;

Vu l'inscription sur la liste de sauvegarde comme site de la propriété Blaton en date du 11 février 1999 ;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 02 avril 2020 entamant la procédure de classement comme monument de la totalité des vestiges de l'ancienne ferme Hof te Bovenberg ; la ferme (1), la grange (2), la cour (3), le mur (4) et le fournil (5) ; et comme site des abords de ces bâtiments, sis Bovenberg 118 à 123 à Woluwe-Saint-Pierre ;

Vu la notification de l'arrêté précité au collège des bourgmestre et échevins de la commune de Woluwe-Saint-Pierre le 18 mai 2020 ;

Vu la notification du même arrêté aux propriétaires le 18 mai 2020 ;

Vu l'avis favorable de la Commission royale des Monuments et des Sites (CRMS) émis en séance du 15 décembre 2021 ;

Considérant que le collège des bourgmestre et échevins de la commune de Woluwe-Saint-Pierre n'a pas émis d'avis dans le délai prévu par l'article 225 § 1er du CoBAT ;

GOUVERNEMENT DE LA REGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Overwegende dat de eigenaar, de S.A. Foncière du Carrefour de l'Europe, zijn bemerkingen meegedeeld heeft in een schrijven gedateerd 1 juli 2020 en ontvangen op 3 juli 2020, et dat deze als volgt kunne worden samengevat:

- binnen het hoeve (1) zijn verscheidene elementen (opgesomd in de brief) het resultaat van recente werkzaamheden en hebben derhalve geen historisch of architectonisch verband met de oorspronkelijke structuur

- de bestrating van de koer (3) is in 2009 in "oude stijl" vernieuwd (sommige oude kasseien zijn gerecupereerd);

- de eigenaar vraagt zich af waarom de twintig meter muur (4) moet worden beschermd, terwijl alleen de eerste acht meter bewaard zijn gebleven (oorspronkelijk);

- hij vraagt zich ook af waarom het kleine gebouwtje (5) een "oven" wordt genoemd, aangezien er geen enkele aanwijzing is dat het ooit deze functie heeft gehad;

Overwegende dat de opmerkingen met betrekking tot de muur (4), die niet in zijn totaliteit oud is, tot de koer (3), die onlangs is herdaan, en tot de naamgeving van het voormalige bijgebouw (5) gegrond zijn en als volgt in dit besluit worden beantwoord

- de bescherming van muur (4) is beperkt tot het oude of oorspronkelijke gedeelte;

- aangezien de koer (3) zijn oorspronkelijke integriteit niet heeft behouden (onlangs opnieuw herdaan), moet deze niet als monument worden beschermd, maar als integrerend deel van de omgeving van de overblijfselen van de hoeve (de overblijfselen zijn eromheen gesitueerd en georganiseerd), deze moet worden beschouwd als onderdeel van het landschap en als dusdanig beschermd;

- aangezien uit geen enkel relevant element met zekerheid de oorspronkelijke bestemming van het bij de hoeve behorende kleine gebouw (5) kan worden afgeleid, moet het in de bij dit besluit gevoegde beknopte beschrijving worden aangeduid als

Considérant que l'un des propriétaires, la S.A. Foncière du Carrefour de l'Europe, a fait connaître ses observations dans un courrier daté du 1er juillet 2020 et réceptionné le 03 juillet 2020, et que celles-ci peuvent se résumer comme suit :

- à l'intérieur du corps de logis (1), plusieurs éléments (énumérés dans le courrier) résultent de travaux récents et n'ont donc aucun lien historique ou architectural avec la structure d'origine ;

- le pavage de la cour intérieure (3) a été refait « à l'ancienne » en 2009 (certains pavés anciens récupérés) ;

- le propriétaire se demande pourquoi protéger les vingt mètres du mur (4), alors que seuls les huit premiers mètres ont été préservés (d'origine) ;

- il s'interroge également sur l'appellation « fournil » du petit bâtiment (5), rien n'indiquant que ce bâtiment a réellement eu cette fonction ;

Considérant que les observations relatives au mur (4), qui n'est pas intégralement ancien, à la cour (3), récemment refaite, et à la dénomination de l'ancienne dépendance (5) sont fondées et rencontrées comme suit dans le présent arrêté :

- la protection du mur (4) est limitée à sa partie ancienne ou d'origine ;

- la cour intérieure (3) n'ayant pas conservé son intégrité originelle (pavage récemment refait), elle n'est pas à classer à titre de monument, mais comme elle fait partie intégrante des abords des vestiges de la ferme (les vestiges étant implantés et organisés autour de celle-ci), elle doit être considérée comme faisant partie du site et classée à ce titre ;

- aucun élément pertinent ne pouvant déterminer avec certitude l'affectation originelle du petit bâtiment (5) annexe au corps de logis, il y a lieu de le désigner sous l'appellation de « dépendance » (et non « fournil ») dans la description sommaire annexée au présent

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

"bijgebouw" (en niet als "oven"); het wordt ook als zodanig beschreven in de Atlas van de archeologische ondergrond van het Gewest Brussel, vol. 14, Sint-Pieters-Woluwe, blz. 58-60 ;

Overwegende dat de recente binnenwerkzaamheden die in het hoeve (1) zijn uitgevoerd en die in de brief van 3 juli 2020 worden vermeld (lichte scheidingswanden, sanitair, decoratie) geen afbreuk doen aan de erfgoedwaarde ervan, aangezien het grootste deel van de oorspronkelijke structuur (muren, vloeren, raamwerk) behouden is gebleven, waardoor de bescherming in zijn totaliteit gerechtvaardigd is; dat deze nieuwe elementen worden gespecificeerd in de beknopte beschrijving in bijlage I bij dit besluit;

Gelet op het voorstel van de Staatssecretaris bevoegd voor Stedenbouw en Erfgoed, Europese en Internationale Betrekkingen, Buitenlandse Handel en Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp;

Op voorstel van de Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Monumenten en Landschappen,

Na beraadslaging,

Besluit:

Artikel 1 – Worden beschermd als monument de totaliteit van de overblijfselen van de voormalige hoeve Hof te Bovenberg: de hoeve (1), de schuur (2), de oorspronkelijke delen van de muur (3) en het bijgebouw (4), en als landschap de omgeving van deze overblijfselen gelegen Bovenberg 118 tot 123 te Sint-Pieters-Woluwe, wegens hun historische, archeologische en wetenschappelijke waarde, beschreven in bijlage I van dit besluit.

De goederen zijn bekend ten kadaster van Sint-Pieters-Woluwe, afdeling 1, sectie A, 77P, 77P2, 77S, 77S2, 77R2, 77T2, 77V2, 77W2; en afdeling 2, sectie C, percelen 50 H, 50 K,50 L, 50 M, 50 H, 57 D, 57 R, 57S.

Art. 2 – De afbakening van het monument en van het landschap wordt aangegeven op het

arrêté ; il est d'ailleurs décrit comme tel dans l'*Atlas du sous-sol archéologique de la Région bruxelloise*, vol. 14, Woluwe-Saint-Pierre, pp. 58-60 ;

Considérant que les récents aménagements intérieurs réalisés dans le corps de logis (1) et mentionnés dans le courrier du 03 juillet 2020 (cloisons légères, sanitaires, décoration) ne portent pas atteinte à son intérêt patrimonial, puisqu'il a conservé l'essentiel de sa structure d'origine (murs, planchers, charpente), justifiant le classement en totalité ; que ces nouveaux éléments sont précisés dans la description sommaire reprise en annexe I du présent arrêté ;

Vu la proposition du Secrétaire d'Etat chargé de l'Urbanisme et du Patrimoine, des Relations européennes et internationales, du Commerce extérieur et de la Lutte contre l'Incendie et l'Aide médicale urgente ;

Sur proposition du Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Monuments et Sites,

Après délibération,

Arrête :

Article 1er – Sont classés comme monument la totalité des vestiges de l'ancienne ferme Hof te Bovenberg - la ferme (1), la grange (2), les parties originelles du mur (3) et la dépendance (4) –, et comme site les abords de ces vestiges, sis Bovenberg 118 à 123 à Woluwe-Saint-Pierre, en raison de leur intérêt historique, archéologique et scientifique précisé dans l'annexe I faisant partie intégrante du présent arrêté.

Les biens sont connus au cadastre de Woluwe-Saint-Pierre, 1ère division, section A, 77P, 77P2, 77S, 77S2, 77R2, 77T2, 77V2, 77W2 ; et 2e division, section C, parcelles 50 H, 50 K,50 L, 50 M, 50 H, 57 D, 57 R, 57S.

Art. 2 – La délimitation du monument et du site est reprise sur le plan figurant à l'annexe II faisant partie intégrante du présent arrêté.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

plan in bijlage II die integrerend deel uitmaakt van dit besluit.

Art. 3 – De Minister bevoegd voor Monumenten en Landschappen, wordt belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 28 april 2022

Voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Territoriale Ontwikkeling en stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het imago van Brussel en Biculturele Zaken van gewestelijk belang,

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Sven GATZ

Art. 3 – Le Ministre qui a les Monuments et Sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 28 avril 2022

Pour le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'Intérêt régional,

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
06-05-2022
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LES VESTIGES DE L'ANCIENNE FERME HOF TE BOVENBERG ET COMME SITE LEURS ABORDS, SIS BOVENBERG 118 À 123 À WOLUWE-SAINT-PIERRE

Référence cadastrale : Woluwe-Saint-Pierre, 1ère division, section A, parcelles 77P, 77P2, 77S, 77S2, 77R2, 77T2, 77V2, 77W2 ; et division 2, section C, parcelles 50 H, 50 K,50 L, 50 M, 50 H, 57 D, 57 R, 57S.

Description sommaire :

La ferme de l'hôpital Saint-Jean et son domaine, aussi appelée « Hof Te Bovenberg », située sur la rive droite de la Woluwe, constituaient entre le XIIIe et le XVIIIe siècle une des plus importantes possessions de l'hôpital Saint Jean. A l'origine, la ferme était constituée de trois longs bâtiments disposés autour d'une cour intérieure carrée. Aujourd'hui, les derniers vestiges de l'exploitation sont le bâtiment de l'ancien corps de ferme (1), la grange (2), un ancien mur séparant l'ancienne exploitation agricole du site de la propriété Blaton (3) ainsi qu'une ancienne dépendance (4). Ces éléments sont proposés au classement comme monument.

Les abords des vestiges de la ferme constituent une zone archéologique importante, en rapport étroit avec les constructions qui subsistent. Les abords constituent également la prolongation de la « Propriété Blaton », inscrite sur la liste de sauvegarde par arrêté du Gouvernement du 11 février 1999. Le site de l' « Hof te Bovenberg » a évolué au cours du temps et comprend également l'ancien « hameau » du début du XXe siècle constitué entre autre de la maison du jardinier, du bâtiment des anciennes remises / écuries, du jardin comprenant un tronçon à ciel ouvert de la Woluwe, d'arbres remarquables, des bâtiments des conciergeries Solvay et Blaton et leurs abords.

Les vestiges de la ferme « Hof Te Bovenberg » :

Perpendiculairement à la rue du Bovenberg, et devancé d'une cour, se trouve le dernier élément du corps principal de la ferme de l'hôpital Saint-Jean et une grange (XVIIIe siècle ou antérieur), qui jadis formaient un carré.

Le **corps de logis (1)** est formé d'un immeuble en long, comprenant deux niveaux, le second aménagé ultérieurement dans l'espace de la charpente. La façade est composite en appareil mixte de briques et moellons de grès sablonneux, partiellement peinte et recouverte d'un enduit. Le volume initial bas, bien visible au niveaux des pignons latéraux, a été transformé en style pittoresque pour évoquer le caractère des haras anglo-normands à la mode au début du XIXe siècle.
Formant un double corps, il présente côté cour sept travées. L'entrée se fait dans l'axe, les travées des extrémités inégales ont été exhaussées d'un niveau complémentaires formant des façades-pignons coiffées de bâtières et sont magnifiées par des pilastres d'angles et des fenêtres agrandies garnies de gardes corps et balcon. Quatre chiens assis percent la toiture de pannes.
Malgré la présence d'une annexe à toit plat sur deux niveaux côté rue, la façade arrière en pierre a gardé un caractère plus authentique, percé de quelques ouvertures étroites munies de meneaux et de grilles, l'accès est surélevé par rapport au niveau de jardin pour se prémunir des inondations.

L'intérieur conserve l'essentiel de sa structure originale : murs, planchers et charpente. La pièce principale au rez-de-chaussée (sans doute une ancienne cuisine) possède une cheminée à âtre monumental à consoles de marbre noir. À l'étage, la charpente ancienne numérotée et la poutraison sont partiellement visibles.
Bien que divers aménagements aient été réalisés, ils ne portent pas atteinte à la valeur patrimoniale du bâtiment. Ces aménagements récents consistent, au rez-de-chaussée, en l'aménagement d'un sas d'entrée (maçonnerie) vers la pièce principale ; d'une cheminée monumentale formée de divers éléments de récupération (bordure en petit granit de fabrication récente, à remplissage de briquettes similaires à celles du fond du feu ouvert (années 1950-1960), avec des éléments de soutien du XIXe siècle (pierre bleue du Hainaut) et un récent linteau soutenant la hotte) ; d'un feu ouvert décoratif ; d'un escalier (béton, bois, maçonnerie récente) ; de la cuisine et des sanitaires dans l'annexe arrière. A l'étage ont été aménagés : une salle de bain ; une chambre et une toilette au-dessus de la cuisine (annexe ajoutée) ; des cloisons en matière légère (cadre en bois et plaques de plâtre).

Accolé au corps de logis, **la grange-étable/chartil (2)** de cinq travées (la dernière fermée) se trouve en retrait de la cour pour favoriser le braquage de véhicules.

Cette grange n'est pas fermée côté cour et ne dispose pas de portail charretier mais une structure ouverte, à poteaux de bois sur plots de pierre afin de se protéger du sol humide et des dégâts des eaux. En retrait

GOUVERNEMENT BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

d'un couloir de passage, l'espace est divisé par les murs de séparation des écuries et étables comme en témoigne la présence d'auges en pierre. Une travée libre permet de garer du matériel. Le sol a différents niveaux et revêtements : pavés (partie basse et niveau cour), briques sur chant, chape de ciment. La partie haute est formée par un volume libre. La toiture à coyau est couverte de tuiles. La structure apparente de la charpente (en chêne massif) à double entraits et aisseliers est particulièrement intéressante.

Dans la **cour** de l'ancienne ferme se trouve le **mur du fond (3)**, marquant la limite entre l'ancienne exploitation agricole et le reste de la propriété. Ce mur, interrompu par une grille, n'est que partiellement ancien Il a subi des remaniements et seules les parties d'origine sont visées par la protection.

Le long de ce mur se trouvent deux petits immeubles de logements construits au début des années 2000, qui en bloquent en partie la vue. Ce mur est le vestige de la façade arrière (nord-est) d'une longue aile qui servait de remise et/ou de logement pour les bestiaux. Construit en briques, le bâtiment apparaît sur les cartes figuratives dès le début du XVIIIe siècle. Les archives du Cadastre indiquent que ce bâtiment a été en grande partie détruit en 1887 ; d'autres vestiges de cette aile ont cependant été maintenus en place jusqu'au début des années 2000. Entre 2004 et 2009, le mur qui nous occupe a été percé afin d'aménager un passage carrossable entre la ferme et le parc. Une partie de ce même mur (nord) est désormais accolée à une petite construction plus récente (parcelle 50m), érigée dans l'alignement de l'aile disparue.

Dans le jardin, isolé du corps principal, une **ancienne dépendance (4)** consiste en un petit bâtiment de plan rectangulaire intégré en annexe d'une habitation du hameau. Cette dépendance présente une façade en briques marquée aux angles par des moellons de pierre blanche.

Ces éléments sont proposés au classement comme monument.

Le site aux abords des vestiges de l'Hof te Bovenberg :

Le site de la ferme du Bovenberg a connu des évolutions importantes. Organisée en carré vers le sud-ouest, elle va s'étendre au début du XXe siècle vers le nord-est, perpendiculairement à la Woluwe.

Une grande partie du site est construite, mais il en subsiste malgré tout de grandes zones préservées. Un tronçon de la Woluwe à ciel ouvert est présent au sud du site, avant son passage sous la voirie (entre la parcelle 77P2 et 50H) et contribue de manière importante au façonnement du paysage.
Il s'agit également d'un lien paysager avec la propriété Blaton, située plus haut, formant ainsi un ensemble.

Différents bâtiments ont été construits par Armand Blaton entre 1902 et 1906 dans cette partie de la propriété : des écuries et remises et une maison pour le jardinier d'après les plans de l'architecte Hippolyte Mostinck, dégageant un jardin triangulaire. Ce petit ensemble rural inspiré par l'architecture vernaculaire s'intègre particulièrement bien dans la partie basse de la propriété en adoptant un style néo-Renaissance flamande pittoresque, caractérisé par ses jeux de toitures à pignons à redents. Les accès et détails du parc (puit, abreuvoir, citerne, petit pont) ont également été dessiné par Hippolyte Mostinck en 1902. La maison du jardinier, à l'angle de la rue du Bovenberg, est caractérisée par une série de trois baies jumelées garnies de volets. Le long de la rue Bovenberg, la propriété est close par un mur bas en moellons de pierre brute surmonté d'une dalle de pierre bleue et d'une palissade en planches. Les accès se faisaient par deux porches à pilastres supportant un toit en ardoises.
Les conciergeries des deux domaines établis sur le site au XXe siècle. sont positionnées dos à dos. Ces conciergeries participent à l'histoire du site et à sa structure actuelle. L'ancienne conciergerie du domaine Solvay, tournée vers le Nord est dessinée comme le château par Adrien Blomme en 1910. L'entrée dans le domaine s'effectue sur le boulevard via une imposante grille en fer forgé. Aux abord du bâtiment la cour est pavée. Quatre arbres remarquables sont situés au sein de la zone : trois imposants platanes, situés aux abords de la conciergerie Solvay, ainsi qu'un marronnier.
Les abords de la conciergerie comportent par ailleurs de la végétation typique de cette époque : symphorine, aucubas,… Le site comporte également de vastes pelouses.

La conciergerie du domaine Blaton est tournée vers le sud. Construite d'après un permis de bâtir de 1923 (plan non signé), son élévation en briques et pierre blanche fait référence au style néo-Renaissance flamande, caractéristique par ses façades pignons à gradins.

La cour aux abords de laquelle se trouvent l'ancien corps de logis et la grange de la ferme n'est qu'en partie préservée. Son pavement a été récemment refait (2009 ; certains pavés anciens récupérés). Elle est dotée d'un puits.
Ces abords sont proposés au classement comme site.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 206, 1° du Code bruxellois de l'Aménagement du Territoire

Intérêts historique, archéologique et scientifique :

Les premières mentions de l'Hof te Bovenberg, propriété de l'hôpital Saint-Jean de Bruxelles, remontent au XIIIe siècle. Cette exploitation était située sur la rive droite de la Woluwe, à proximité d'un pont, en bordure du *chemin de Woluwe-Saint-Pierre à Auderghem*. À la fin du XVIIIe siècle, l'ancien domaine du Bovenberg s'étendait sur près de 120 hectares et comprenait champs, bois, moulin et dépendances, de part et d'autre de la Woluwe.

La ferme apparait sur plusieurs cartes dressées au XVIIIe siècle. Trois longs bâtiments étaient regroupés autour d'une cour carrée au centre de laquelle se trouvait un puits. Face à la ferme, de l'autre côté de la Woluwe, se trouvait un moulin à eau, détruit par un incendie à la fin du XIXe siècle.

En 1887, les deux grands bâtiments occupant le Nord et l'Est de la cour furent démolis pour laisser place à deux constructions plus modestes, aujourd'hui également disparues.

À la fin du XIXe siècle le domaine de l'hôpital Saint-Jean est morcelé et mis en vente à plusieurs reprises. En 1902, la partie Sud du domaine, comprenant la ferme, est finalement rachetée par l'industriel Armand Blaton qui l'aménage en parc de plaisance et y effectue des transformations, donnant aux vestiges de la ferme un caractère pittoresque en vogue à l'époque. Armand Blaton fait également construire au début du siècle différentes annexes sur le site (écuries, maison pour le jardinier, conciergerie, etc.), constituant un « hameau » de style vernaculaire. L'ensemble, malgré les importantes transformations subies par certains bâtiments, a gardé ses configurations d'origine.

La partie située au Nord du site est quant à elle achetée au début du XXe siècle par Louis Solvay qui y fait construire son château, des habitations pour le chauffeur et le jardinier, et la conciergerie. En 1952, Louis Solvay revend son terrain à Armand Blaton, qui agrandit ainsi son domaine. Seule la zone située sur le territoire de Woluwe-Saint-Lambert est rachetée par la commune et constitue aujourd'hui la réserve naturelle du Parc des Sources.

Aujourd'hui, une partie des bâtiments de l'ancienne exploitation de l'hôpital Saint-Jean, dont une très belle grange, subsiste encore sur le site et constitue un témoin exceptionnel de l'activité rurale qui jalonnait la vallée de la Woluwe. Ce site présente donc un potentiel archéologique important non encore étudié.

Par ailleurs, le domaine présente un patrimoine naturel remarquable. Un tronçon de la Woluwe à ciel ouvert est présent au sud du site, avant son passage sous la voirie et contribue de manière importante au façonnement du paysage. Quatre arbres remarquables sont situés au sein de la zone proposée à la protection : trois imposants platanes, situés aux abords de la conciergerie Solvay, dont les circonférences avoisinent les 3,50 m, ainsi qu'un marronnier. Ils dateraient de l'aménagement de la propriété, au début du XXe siècle.

Bibliographie : Atlas du sous-sol archéologique de la région de Bruxelles. Vol. 14 Woluwe-Saint-Pierre, p 58-60 ; http://arbres-inventaire.irisnet.be/

Vu pour être annexé à l'arrêté du 28 avril 2022,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'Intérêt régional,

Rudi VERVOORT

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
06 -05- 2022
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE VOORMALIGE HOEVE HOF TE BOVENBERG EN ALS LANDSCHAP VAN HUN OMGEVING GELEGEN BOVENBERG 118 TOT 123 TE SINT-PIETERS-WOLUWE

Kadastrale ref.: Sint-Pieters-Woluwe, afdeling 1, sectie A, percelen 77P, 77P2, 77S, 77S2, 77R2, 77T2, 77V2, 77W2; en afdeling 2, sectie C, percelen 50 H, 50 K,50 L, 50 M, 50 H, 57 D, 57 R, 57S.

Beknopte beschrijving:

De hoeve van het Sint-Janshospitaal en zijn domein, ook Hof te Bovenberg genoemd, bevindt zich op de rechteroever van de Woluwe, en was tussen de 13de en de 17de eeuw een van de belangrijkste eigendommen van het Sint-Jans-Hospitaal.

Oorspronkelijk bestond de hoeve uit drie lange gebouwen opgesteld rond een vierkante binnenkoer. Vandaag, zijn de laatste overblijfselen van de exploitatie het voormalige hoevegebouw (1), de schuur (2),), een oude muur die de voormalige landbouwexploitatie van de site scheidde van de eigendom Blaton (3), evenals een oude oven (4).
Deze elementen worden ter bescherming als monument voorgesteld.

De omgeving van de overblijfselen van de hoeve vormen een belangrijke archeologische zone, in nauw verband met de overblijvende constructies.

De omgeving vormt ook de verlenging van de eigendom Blaton, ingeschreven op de bewaarlijst bij besluit van de Regering van11 februari 1999.

De site van het Hof te Bovenberg is in de loop der tijden geëvolueerd en bevat eveneens het voormalige gehucht van het begin van de 20ste eeuw, dat onder meer bestaat uit het huis van de tuinman, het gebouw van de voormalige opslagplaatsen/stallingen, de tuin met een gedeelte van de Woluwe in open lucht, merkwaardige bomen, de conciërgewoningen Solvay en Blaton en hun omgeving.

Heel de omgeving wordt ter beschermring als landschap voorgesteld.

<u>De overblijfselen van de hoeve Hof te Bovenberg:</u>

Loodrecht op de Bovenbergstraat en voorafgegaan door een koer, bevindt zich een laatste gedeelte van het belangrijkste gebouw van de hoeve van het Sint-Janshospitaal en een schuur (18de eeuw of vroeger), die eertijds een vierkant vormden.

De **hoeve (1)** wordt gevormd door een lang gebouw met twee niveaus, het tweede later ingericht in de ruimte van het gebinte.
De gevel is gevormd door een mengeling van baksteen en breuksteen uit zandsteen, gedeeltelijk beschilderd en bedekt door een pleisterlaag.

Het oorspronkelijke lage volume dat goed zichtbaar is aan de laterale muren, werd gewijzigd in een pittoreske stijl om er het karakter te evoceren van de anglo-normandische boerderijen op de manier van het begin van de 19de eeuw.

Het vormt een dubbel volume, en heeft aan de kant van de koer 7 traveeën. De toegang is axiaal, de traveeën aan de ongelijke uiteinden werden verhoogd met een bijkomend niveau. Deze vormen topgevels voorzien van zadeldaken en worden groter gemaakt door hoekpilasters en vergrote ramen voorzien van borstweringen en balkon. Vier dakkapellen doorboren het dak voorzien van pannen.

Ondanks de aanwezigheid van een bijgebouw met twee niveaus onder plat dak aan de straatkant, heeft de achtergevel in steen een meer authentiek karakter behouden. Deze is doorboord door enkele smalle openingen voorzien van monelen en hekwerk, de toegang bevindt zich hoger ten opzichte van de tuin om zich te beschermen tegen overstromingen.

Het interieur heeft het essentiële van zijn oorspronkelijke structuur behouden muren, plankenvloeren en gebinte. De belangrijkste ruimte van het gelijkvloers (vermoedelijk een voormalige keuken), heeft een schoorsteen met een monumentale haard met consoles in zwarte marmer.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Op de verdieping is het oude genummerde gebinte en het balkwerk gedeeltelijk zichtbaar.

Hoewel er verschillende wijzigingen zijn aangebracht, hebben deze geen invloed op de erfgoedwaarde van het gebouw. Op de begane grond bestaan deze recente inrichtingen uit de bouw van een toegangssas (metselwerk) naar de grote zaal; een monumentale schouw bestaande uit verschillende gerecupereerde elementen (een recent gemaakte granieten rand, gevuld met briketten vergelijkbaar met die achterkant van de open haard (jaren 1950-1960), met steunelementen uit de 19de eeuw (blauwe hardsteen uit Henegouwen) en een recente latei die de kap ondersteunt); een decoratieve open haard; een trap (beton, hout, recent metselwerk); en de keuken en sanitaire voorzieningen in het achterste bijgebouw. Op de eerste verdieping is er een badkamer, een slaapkamer en een toilet boven de keuken (toegevoegde annex), en lichte scheidingswanden (houten frame en gipsplaat).

Aanleunend aan de hoeve bevindt zich de **schuur-stalling/koetshuis (2)** van 5 traveeën (de laatste gesloten) teruggetrokken op de koer om het draaien van voertuigen te vergemakkelijken.

Deze schuur is niet gesloten aan de kant van de koer en is niet voorzien van een karrendoorgang, maar heeft een open structuur bestaande uit houten palen op stenen steunen om ze te beschermen tegen een natte vloer en waterschade. Teruggetrokken ten opzichte van de doorgang is de ruimte onderverdeeld door scheidingsmuren van de stallen waar de aanwezige stenen troggen van getuigen.

Een vrije travee laat toe materiaal te parkeren. De vloer heeft verschillende niveaus en bekledingen: plaveien (laag gedeelte en koerniveau), verticaal gelegde bakstenen, chappe in cement. Het hoge gedeelte wordt gevormd door een vrij volume. Het dak met inhammen is bedekt met pannen. De zichtbare structuur van het gebinte (in massieve eik) met dubbele verbindingsbalken en steunen is bijzonder interessant.

In de koer van de oude hoeve bevindt zich een **muur (3)** die de grens vormt tussen de voormalige landbouwexploitatie en het overige van het eigendom. Deze muur, onderbroken door een hek, is slechts gedeeltelijk oud. Hij heeft wijzigingen ondergaan en enkel de oorspronkelijke delen worden beoogd door de bescherming.

Langs deze muur werden twee kleine woongebouwen opgetrokken in het begin van de jaren 2000, die hem gedeeltelijk aan het gezicht onttrekken.

Deze muur is het overblijfsel van de achtergevel (noordoost) van een lange vleugel die dienst deed als opslagplaats en/of verblijfplaats voor het vee. Het in baksteen opgetrokken gebouw komt voor op figuratieve kaarten vanaf het begin van de 18de eeuw. De archieven van het kadaster tonen dat het gebouw in grote mate werd vernietigd in 1887; andere overblijfselen van deze vleugel werden tot in het begin van de jaren 2000 ter plaatse bewaard.

Tussen 2004 en 2009 werd de muur doorboord om er een berijdbare passage tussen de hoeve en het park in te richten. Een gedeelte van deze muur (noord) leunt momenteel aan tegen een kleine, meer recente constructie (perceel 50m), opgericht in het verlengde van de verdwenen vleugel.

In de tuin, geïsoleerd van het hoofdgebouw, bevindt zich een **klein bijgebouw (4)** met rechthoekig plan dat, als bijgebouw, deel uitmaakt van een woning van het gehucht. Dit bijgebouw heeft een gevel in baksteen op de hoeken gemarkeerd door breukstenen in witsteen.

<u>Het landschap rond de overblijfselen van het Hof te Bovenberg:</u>

De site van de hoeve van Bovenberg heeft belangrijke evoluties gekend. Aanvankelijk georganiseerd als een vierkant naar het zuidwesten, zal deze zich in het begin van de 20ste eeuw uitbreiden naar het noordoosten, loodrecht op de Woluwe.

Een groot gedeelte van de site is bebouwd, maar er bevinden zich ook nog belangrijke delen die gevrijwaard werden. Een stuk van de Woluwe in de open lucht is aanwezig in het zuiden van de site voor zijn passage onder de weg (tussen percelen 77P2 et 50H) en draagt op een belangrijke wijze bij aan de inrichting van het landschap. Het betreft eveneens een landschappelijke link met het hoger gelegen eigendom Blaton, om op die manier een geheel te vormen.

Verschillende gebouwen werden opgetrokken door Armand Blaton tussen 1902 en 1906 in dit gedeelte van de eigendom: stallingen en opslagplaatsen en een huis voor de tuinman naar de plannen van architect Hippolyte Mostinck die ook een driehoekige tuin beschikbaar maakte.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Dit kleine rurale geheel geïnspireerd door de vernaculaire architectuur integreert zich bijzonder goed in dit lage gedeelte van de eigendom door het aannemen van een pittoreske neo-Vlaamse renaissancestijl die gekarakteriseerd wordt door daken met trapgevels. De toegangen en details van het park (waterput, drenkplaats, citerne, kleine brug) werden eveneens getekend door Hippolyte Mostinck in 1902.

Het huis van de tuinman, op de hoek van de Bovenbergstraat wordt gekarakteriseerd door een serie van 3 gekoppelde raamopeningen voorzien van luiken. Langs de Bovenbergstraat is de eigendom omsloten door een lage muur in brute breuksteen met daarboven een plaat in blauwsteen en een palissade met planken. De toegang gebeurde langs twee portieken met pilasters en met een dak in leien.

De conciërgewoningen van de twee domeinen opgericht in de 20ste eeuw, zijn rug tegen rug opgericht. Deze woningen nemen deel aan de geschiedenis van de site en zijn huidige structuur. De voormalige conciërgewoning van de eigendom Solvay is naar het noorden gericht en is zoals het kasteel getekend door Adrien Blomme in 1910. De toegang tot het domein gebeurt langs de boulevard via een indrukwekkend hek in smeedwerk. Aan de rand van de woning is de koer geplaveid. Vier merkwaardige bomen zijn gesitueerd in deze zone: drie imposante platanen, gesitueerd in de omgeving van de conciërgewoning Solvay, evenals een kastanjeboom.
De omgeving van de woning bevat overigens typische vegetatie uit die periode : de sneeuwbes, de broodboom,... De site bevat eveneens ruime grasvelden.

De conciërgewoning van de eigendom Blaton is naar het zuiden gericht. Zij werd gebouwd naar een bouwvergunning uit 1923 (plannen niet gesigneerd). Haar gevel in baksteen en witsteen refereert naar de neo-Vlaame renaissancestijl en wordt gekarakteriseerd door de trapgevels.

De koer waaromheen het voormalige hoofdgebouw en de schuur van de hoeve liggen, is slechts gedeeltelijk bewaard gebleven. De bestrating is onlangs vernieuwd (2009; sommige oude straatstenen zijn gerecupereerd). De koer is voorzien van een put.

Deze omgeving wordt ter bescherming als landschap voorgesteld.

Waarde van het goed volgens de criteria die bepaald worden in artikel 206, 1° van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening :

Historische, archeologische en wetenschappelijke waarde:

De eerste vermeldingen van het Hof te Bovenberg, eigendom van het Sint-Janshospitaal in Brussel gaan terug tot de 13de eeuw. Deze exploitatie was gevestigd op de rechter oever van de Woluwe, in de nabijheid van een brug en aan de rand van de weg van Sint-Pieters-Woluwe naar Oudergem. Op het einde van de 18de eeuw strekte het voormalige domein van de Bovenberg zich uit op nagenoeg 120 hectare en omvatte weiden, bossen, molen en bijgebouwen, aan weerszijden van de Woluwe.

De hoeve is zichtbaar op verschillende kaarten opgesteld in de 18de eeuw. Drie lange gebouwen waren gegroepeerd rond een vierkante koer waarin zich in het midden een waterput bevond. Tegenover de hoeve, aan de andere kant van de Woluwe, bevond zich een watermolen die vernietigd werd tijdens een brand aan het einde van de 19de eeuw.

In 1887 werden de twee grote gebouwen die het noorden en het oosten van de koer innamen afgebroken en vervangen door twee meer bescheiden constructies die vandaag eveneens verdwenen zijn.

Op het einde van de 19de eeuw is het domein van het Sint-Janshospitaal versnipperd en verschillende keren verkocht. In 1902 is het zuidelijk gedeelte van het domein, waarin de hoeve begrepen is, uiteindelijk gekocht door de industrieel Armand Blaton die er een park van maakt en er wijzigingen doorvoert. Deze zullen aan de overblijfselen van de hoeve het karakteristiek pittoreske uitzicht geven dat modieus was in die tijd. Armand Blaton laat aan het begin van de eeuw ook verschillende bijgebouwen optrekken op de site (stallingen, huis voor de tuinman, conciërgewoning, etc.) die een vernaculair gehucht vormen. Het geheel heeft zijn oorspronkelijke configuratie behouden, ondanks de belangrijke transformaties die bepaalde gebouwen ondergingen.

Het noordelijke gedeelte van de site wordt aan het begin van de 20ste eeuw gekocht door Louis Solvay die er zijn kasteel; de woningen voor de chauffeur en de tuinman en de conciërgerie zal laten bouwen. In 1952 verkoopt Louis Solvay zijn terrein aan Armand Blaton die op die manier zijn domein vergroot. Enkel

REGION BRUXELLES-CAPITALE
GOUVERNEMENT
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

het gedeelte gesitueerd op het domein van Sint-Lambrechts-Woluwe wordt door de gemeente gekocht en vormt vandaag het natuurreservaat Bronnenpark.

Vandaag is een gedeelte van de gebouwen van de voormalige exploitatie van het Sint-Janshospitaal, waaronder een zeer mooie schuur, nog steeds aanwezig op de site en vormt een uitzonderlijke getuige van de rurale activiteit die de vallei van de Woluwe afbakende. Deze site bevat dus een belangrijk archeologisch potentieel dat heden nog niet bestudeerd werd.

Daarenboven heeft het domein een merkwaardig natuurlijk erfgoed. Ee gedeelte van de Woluwe in open lucht is aanwezig in het zuiden van de site voor zijn verdwijnen onder de weg en neemt op die manier op een belangrijke manier deel aan de inrichting van het landschap. Vier merkwaardige bomen bevinden zich in de zone die ter bescherming voorgesteld wordt: drie indrukwekkende platanen, in de directe omgeving van de conciërgewoning Solvay, waarvan de omtrek in de buurt is van 3.50 m, evenals een kastanjeboom. Zij zouden dateren van de inrichting van het domein in het begin van de 20ste eeuw.

Bibliografie: Atlas van de archeologische ondergrond van het Brussels Gewest. Vol. 14 Sint-Pieters-Woluwe, p 58-60; http://bomen-inventaris.irisnet.be/

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 28 april 2022

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Territoriale Ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van Gewestelijk Belang

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
06-05-2022
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

BIJLAGE II BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE VOORMALIGE HOEVE HOF TE BOVENBERG EN ALS LANDSCHAP VAN HUN RUIME OMGEVING, GELEGEN BOVENBERG 118 TOT 123 TE SINT-PIETERS-WOLUWE

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LES VESTIGES DE L'ANCIENNE FERME HOF TE BOVENBERG ET COMME SITE LEURS ABORDS, SIS BOVENBERG 118 À 123 À WOLUWE-SAINT-PIERRE

AFBAKENING VAN HET MONUMENT EN VAN HET LANDSCHAP

DELIMITATION DU MONUMENT ET DU SITE

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 28 april 2022

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Territoriale Ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van Algemeen Belang

Vu pour être annexé à l'arrêté du, 28 avril 2022

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion et de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'intérêt général

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
06 -05- 2022
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

GOUVERNEMENT DE LA REGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING